

Media: ΒΗΜΑ ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ **Page:** 53,55 **Published at:** 15-08-2026
Author: **Surface:** 1679.38 cm² **Circulation:** 32170
Subjects:

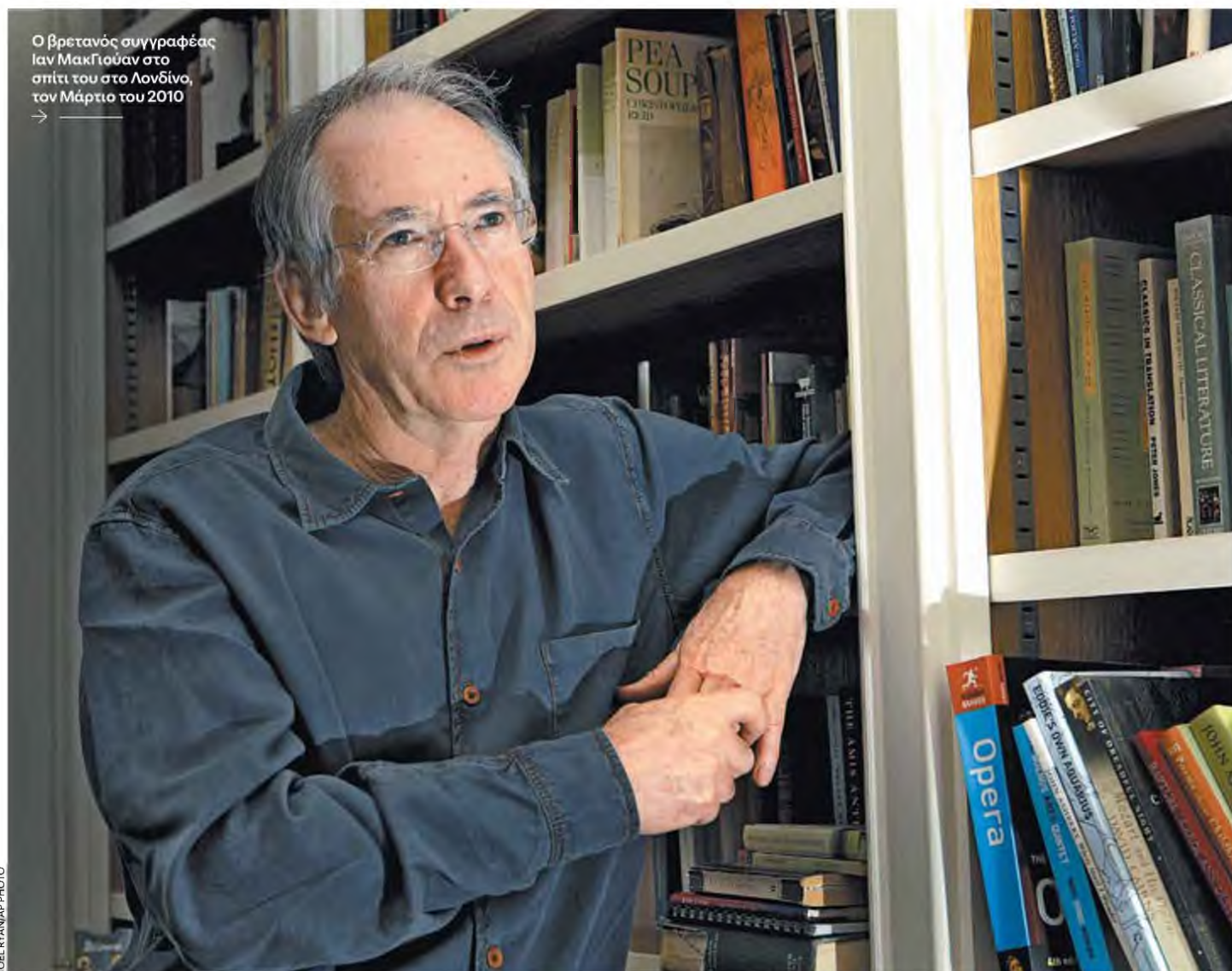

Η Ιστορία ως κρυφτό με το παρελθόν

Ο ΙΑΝ ΜΑΚΓΙΟΥΑΝ ΑΠΕΙΚΟΝΙΖΕΙ
ΜΙΑ ΤΡΑΥΜΑΤΙΣΜΕΝΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ
ΣΕ ΕΝΑΝ ΚΟΣΜΟ ΜΕΤΑ
ΤΗΝ ΚΛΙΜΑΤΙΚΗ ΚΡΙΣΗ

ΣΕΛ. 11

Ο βρετανός συγγραφέας
Ιαν ΜακΓιούαν στο
σπίτι του στο Λονδίνο,
τον Μάρτιο του 2010
→

Το φάντασμα ενός ποιήματος

Με φόντο μια μελλοντική κλιματική καταστροφή ο Ιαν ΜακΓιούαν γράφει ένα μυθιστόρημα για την πορεία του σύγχρονου κόσμου και το νόημα της Ιστορίας

Του Μάρκου Καρασαρίνη

Το βιβλίο του Ιαν ΜακΓιούαν περιγράφει πώς η αναπαράσταση ή η ανακατασκευή του παρελθόντος ορίζει τον πυρήνα του ανθρώπου και το αποτύπωμά του στον κόσμο

B

Ο εκλεπτυσμένος μηχανισμός που έχει θέσει σε κίνηση ο ΜακΓιούαν παράγει ένα πολυπρισματικό αποτέλεσμα φέρνοντας έντεχνα τον αναγνώστη ενώπιον ενός ηθικού προβλήματος

θέρμαντος, όσο εκείνοι τα αντιλαμβάνονται αλλά προτιμούν να τα παραμερίσουν απορροφημένοι από τον εαυτό τους και τις ανάγκες του. Και στα δύο επίπεδα, του μακροκόσμου και του μικρόκοσμου, όλα τα δεδομένα είναι γνωστά, μοιάζει όμως αδύνατη η συγκρότησή τους σε συνεκτική, ικανοποιητική, πειστική αφήγηση των γεγονότων. Είναι οι σιωπές, τα κενά, οι αναζητούμενοι μάρτυρες που μας παρεμποδίζουν ή πρόκειται για κάτι βαθύτερο;

Παραπέμποντας στη σημερινή κρίση των ανθρωπιστικών σπουδών, ο ΜακΓιούαν βάζει τους φοιτητές του Μέτκαλφ να δηλώνουν ευθαρώς «δεν μας ενδιαφέρει η αξία της ιστορικής σκέψης ούτε το χαμένο

παρελθόν». Κατά τη γνώμη τους, το δικό τους μέλλον απαιτεί τη λήθη.

Το δεύτερο μέρος του μυθιστορήματος, η λύση του αστυνομικού σκέλους της πλοκής, έρχεται ως αφήγηση της Βίβειν από την άλλη πλευρά του καθρέφτη της ατομικής και συλλογικής ιστορίας, ως ανακάλυψη ενός χειρόγραφου τεκμηρίου ικανού να την επανεξημερώσει – αφήγησις, όμως, η οποία δρα εντελώς ανατρεπτικά καθώς αντί του ζητούμενου ποιήματος προσφέρει το κλειδί της αποκρυπτογράφησης ενός διαφορετικού γρίφου.

Η εκ των έσω μαρτυρία αποδομεί τη μυθική βραδιά. Αποδομεί, ωστόσο, και τον βίο και την εικόνα όλων – ή, από μια άλλη

ΙΑΝ ΜΑΚΓΙΟΥΑΝ
Τι μπορούμε να γνωρίζουμε
Μετάφραση
Κατερίνα Σχινά.
Εκδόσεις Πατάκη,
2026, σελ. 464, τιμή
19,90 ευρώ

άποψη, τα επαναφέρει στα μικρά ανθρώπινα μέτρα. Αναζητώντας τον έρωτα και τη χαρά της ζωής η Βίβειν επιδιώκει σε ορεισιές αποσιώχησης χωρίς να υπαρξει στο τέλος κάποιος που δεν έχει προδώσει (και σχεδόν οι πάντες την προδίδουν επίσης). Μαζί με την Τζέιν παραπονοούν το αρχείο του Χάρι αφαιρώντας και αντικαθιστώντας έγγραφα, ο Φράνσις κλέβει τις αναμνήσεις της από τον προηγούμενο σύζυγό της προκειμένου να συνθέσει την «Κορόνα» και επιπλέον αποκαλύπτεται ως αρνήτης της κλιματικής κρίσης.

Η αγάπη είναι απάτη, η Ιστορία είναι απάτη, το χαμένο ποίημα είναι απάτη. Απάτη είναι και ο γάμος της Βίβειν και του Φράνσις, θεμελιωμένος σε ένα αποσιωπημένο, στυγερό έγκλημα που τους συνδέει ακατάλυτα με δεσμούς όχι μόνο έρωτα αλλά και αιματος. Αν οι δυο τους αποτελούν σύμβολο της Μπελ Επόκ του 21ου αιώνα, όπως τη φαντάζεται ο Μέτκαλφ («το παρελθόν που από εδώ φαίνεται αέριο και πολύτιμο»), αυτή καταρρέει οριστικά στο ψεύδος. Υπάρχει μάλιστα ένας οδιπόδειος απόηχος σε αυτό το σημείο, όχι ως προς τη φύση του εγκλήματος, αλλά ως προς τις συνέπειες της αποκάλυψής του. Κάλλιστα ο Τομ Μέτκαλφ θα μπορούσε να αναφωνήσει και αυτός «φου φου, φρονείν ως δεινόν ένθα μη τέλη λύει φρονούντι»: αποκτά μια γνώση που, όπως και στην τραγωδία του Σοφοκλή, δεν ωφελεί τον κάτοχό της.

Τι φθείρεται και τι μένει

Αρκεί το πάθος της Βίβειν, εμφανές σε όλη την εξομολόγησή της, για να αντισταθμίσει το μέγεθος της υποκρισίας; Της δικής της, ίσως, του κόσμου που συμβολίζει, όχι. Ο εκλεπτυσμένος μηχανισμός που έχει θέσει σε κίνηση σε αυτό το μυθιστόρημα ο ΜακΓιούαν, με τους αντικατοπτρισμούς και τις αναλογίες του, με τις συμμετρίες και τις αντισυμμετρίες του, παράγει ένα πολυπρισματικό αποτέλεσμα φέρνοντας έντεχνα τον αναγνώστη ενώπιον ενός ηθικού προβλήματος: να κρίνει τους χαρακτήρες και την εποχή μας στο φως της επίδρασης των πράξεών τους σε άλλους χαρακτήρες και μια άλλη εποχή. Στο μεταξύ το αντικείμενο της Ιστορίας και συνάμα η μόνη βεβαιότητα της είναι το φθαρτό της ανθρωπίνης ύπαρξης: «άνθρωποι με ζωή, φίλεις, έρωτες» προσορισμένοι να γίνουν «οκίες, φασματικά ίχνη». Εξ ου και το *Τι μπορούμε να γνωρίζουμε* μιλώντας για το φάντασμα ενός ποιήματος, το φάντασμα ενός κόσμου, το φάντασμα μιας σχέσης, το φάντασμα ενός εγκλήματος, είναι στοιχειωμένο από τις αντηχήσεις του παρελθόντος.

Ενός παρελθόντος του οποίου η αναπαράσταση ή η ανακατασκευή ορίζει τον πυρήνα του ανθρώπου και το αποτύπωμά του στον κόσμο. Γιατί ο αναστοχασμός της Ιστορίας από τον Ιαν ΜακΓιούαν υποδεικνύει ακριβώς αυτό: τι χάνεται, τι επιβιώνει, τι φθείρεται, τι διατηρείται αναλλοίωτο στον χρόνο και σε τι ωφελεί τελικά η γνώση του.

Κάπου 100 χρόνια στο μέλλον η ζοφερή προφητεία της κλιματικής υπερθέρμανσης έχει εκπληρωθεί και η Μεγάλη Βρετανία είναι μια σχεδόν σκεπασμένη από τα νερά του Ατλαντικού Ωκεανού. Μισοβουλιαγμένη, μισοκαμένη Ατλαντίδα, διατηρείται στη ζωή ως ένα αρχιπέλαγος από κορυφές και νησάκια. Σε αυτόν τον θλιβερό καινούργιο κόσμο, όπου η Δύση έχει παρακμάσει οριστικά, όπου οι μακρινές αρχές του 21ου αιώνα μοιάζουν με μια άλλη Μπελ Επόκ την οποία οι σύγχρονοι νοσταλγοί και ταυτόχρονα θέλουν να ξεχάσουν λόγω της αφθονίας και της αδιαφορίας της για το μέλλον που είναι το δικό τους παρόν, ο ερευνητής του Πανεπιστημίου Σάουθ Ντάουνς Τομ Μέτκαλφ αναζητεί τη λύση σε ένα διάσημο φιλολογικό αίνιγμα.

Ψάχνει το μοναδικό αντίγραφο ενός αριστουργήματος το οποίο ο μείζων ποιητής Φίλιπ Μπλάντι («κατασσοσαν δίπλα στον Σέιμους Χίνι») διάβασε σε στενό κύκλο μια βραδιά του 2014 χαρίζοντάς το έπειτα στη σύζυγό του, Βίβειν, ως δώρο γενεθλίων. Γραμμένο ως «κορόνα», ένας «περίτεχνος αναχρονισμός», ιδιαίτερα απαιτητικός, μια σειρά συνότων των οποίων ο τελευταίος στίχος του προηγούμενου επαναλαμβάνεται ως πρώτος του επόμενου, ενώ το ακροτελεύτιο αποτελείται από τους πρώτους στίχους όλων των υπόλοιπων, το ποίημα, ή μάλλον «το φάντασμα του ποιήματος», εφθόσον το ίδιο το έργο παρέμεινε αδημοσίευτο, απέκτησε τεράστια φήμη στα χρόνια της κλιματικής καταστροφής καθώς θεωρήθηκε προοικονομία της.

Μεθοδικά, σχολαστικά, επίμονα, όπως κάθε επιμελής ιστορικός, ο Μέτκαλφ ερευνά έναν χείμαρρο καταλοίπων, διατρέχει έναν θησαυρό αποδείξεων, e-mail, μηνυμάτων, φωτογραφιών, βίντεο, διαλέξεων, συνεντεύξεων, αναφορών στον Τύπο και τα κοινωνικά μέσα, κατέχει τα πάντα για τους παρόντες και το γεγονός με ακρίβεια δευτερολέπτου, αγνοεί όμως το περιεχόμενο του ποιήματος.

Εκεί που πρώτα η ανεπάρκεια των πηγών θρυμμάτιζε το σήμα, στον 22ο αιώνα που ο Ιαν ΜακΓιούαν περιγράφει στο *Τι μπορούμε να γνωρίζουμε* (εκδ. Πατάκη) η υπερεπάρκεια τους πνίγει το σήμα στον θόρυβο. Κι έτσι, «ενώ οι πόλεις, τα τοπία και οι θεομοί ή βυθίστηκαν ή μαράζωσαν» η φήμη της «Κορόνας» συνέχισε να μεγαλώνει. Ο αντίλαλος της Ιστορίας μεγέθυνε τον ήχο μιας απουσίας.

Το ατομικό και το συλλογικό

Η Ιστορία βρίσκεται στο επίκεντρο αυτού του πολύπλοκου, προσεκτικά χορογραφημένου μυθιστορήματος. Η Ιστορία ως κρυφτό με το παρελθόν, ως φόντο της διαδρομής της ανθρωπίνης κοινωνίας στον χρόνο, ως δυνατότητα της γνώσης. Αν και πτυχές της θεματικής είχαν απασχολήσει τον σπουδαίο βρετανό συγγραφέα σε προηγούμενα βιβλία του (το ψυχοπολεμικό Βερολίνο στο φόντο του *Αθώου*, ο Β' Παγκόσμιος Πόλεμος στην *Εξίλεση*, ο διόλου υπαινικτικός πολιτικός σχολιασμός του Brexit στην *Καταρίδα*), εδώ η αντιστοιχίση των πλανητικών εξελίξεων και του ατομικού βίου είναι πολύ πιο συνειδητή και σαφής.

Όλα όσα συμβαίνουν στο ζεύγος Μπλάντι, στον πρώτο σύζυγο της Βίβειν, Πέρσι, στον κοινικό και επιμελητή του ποιητή, Χάρι Κίτσορν, στη γυναίκα του και αδερφή του Φράνσις, Τζέιν, προκύπτουν ενώ ο κόσμος διολισθαίνει σε γεωπολιτικές συγκρούσεις, στη διεθνή αταξία, στο καμίνι της κλιματικής υπερ-